

ג. להלכה, גלגול הנכרי פוטר [וכן מירוחו פוטר כנ"ל].
 ואם היתה העיסה ביד נכרי בשעת נתינת המים לקמח ואח"כ נתנה לישראל וגלגלה – חייבת בחלה. ואעפ"י שמשעת נתינת המים אפשר להפריש ממנה חלה, עדיין לא נגמרה מלאכתה להאסר באכילת עראי, שעדיין לא הגיעה שעת החיוב הגמור בחלה עד הגלגול, ובאותה שעה של ישראל היתה (עפ"י פסקי חלה להרשב"א ב ומאירי חלה ג, ב).
 וכן הדין בעיסת הקדש שפדאה בין נתינת המים לגלגול – חייבת (עפ"י חדושי הגר"ח הלוי תרומות א, כב; אחיעזר יו"ד לט).

ג. אמר רבי אושעיא: מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה [אלא שמגונה הדבר. ע' ברכות לה: וגטין פא; טור יו"ד שכד].

א. רש"י (בפסחים ט. ובע"ז מא: ובנדה טו:) כתב שאין זה מועיל אלא לאכילת בהמה או לאכילת עראי של אדם, אבל אכילת קבע – אסורה. וכן הסכימו התוס'. אבל הר' אפרים פרש שמותר אף באכילת קבע [ומה שאמרו 'כדי שתהא בהמתו אוכלת – מפני שדרכו להערים ולומר שלצורך בהמתו הוא מכניס, שמתבייש לומר לצורך עצמו]. וכן נקט הרשב"א (בשו"ת, ח"א שסא).

ב. הכניס במוץ וגמר מלאכתם בבית והוציאם וחזר והכניסם דרך שער הבית – משמע בתוס' שאינם מתחייבים. והמאירי (בביצה לד:) נסתפק בדבר. ובמנחת חינוך (שצה) ובחזון איש (שביעית א, ח) נקטו לחיוב. (וע' שאגת אריה צו; דובב מישרים ח"א צה, ובהגהות מלא הרועים כאן; ברכת שמעון פסחים ז; חדושי ר' שמואל שם ח).

ג. נחלקו הראשונים בדברים שדרכם להימרח חוץ לבית, ונמרחו בתוך הבית, האם חייבים (רמב"ם רמב"ן ועוד) אם לאו (רש"י ותוס' ועוד).

ישנה הערמה נוספת לפטור ממעשרות, ע"י הכנסתם הביתה דרך גגות וקרפיות.

ד. נכרי שהפריש פטר חמור (רש"י פרש שהפריש שה לפדיון. והתוס' פרשו כלפי הפטר-חמור עצמו) – מודיעים אותו שאינו חייב, ומותר בגיזה ועבודה (כלומר מותר בהנאה אפילו לדעת התנאים שפטר חמור אסור בהנאה. עפ"י תוס'. יש מי שכתב שהמדובר על איסור 'גיזה ועבודה' ככפסוה"מ, ולא בתורת הנאה. ע' בפירוש הריב"ן למכות כא: שפ"א בכורות ט:).

דפים טז – טח

ק"ז. א. מהו סדר עבודות מנחת העומר לאחר ניפוי הסולת?

ב. האם מותר לקצור ולהכין קמח מן התבואה החדשה, טרם קרב העומר?

א. נותן שמן לתוך העשרון (= הכלי), נותן הסולת לתוכו, וחוזר ויוצק שמן על הסולת ובולל (עפ"י רש"י ותוס'). ושוב נותן שמן בשלישית, כבשאר מנחות. תוס' עפ"י משנה להלן עד:), ונותן עתה לבונה (מפרשים), מניף, מגיש לגבי מזבח, קומץ, מקטיר הקומץ. שאר המנחה נאכל לכהנים.

ב. אסור לקצור קודם העומר מלבד בבית השלחין שבעמקים (שאינן העומר בא משם, וגם יש הפסד אם יאחרו מלקצור שם (עפ"י רש"י ותוס'). ויש גורסים: בית השלחין ובית העמקים. עתוס'). וגם שם לא התיירו חכמים אלא לקצור אבל לא לגדוש (לפי שאין באיחור הגדיש הפסד. תוס').

לדברי רבי יהודה, התירו לאנשי ירושלים להכין קמח קלי קודם הקרבת העומר (משום עולי רגלים). אבל אין לקצור (מכל השדות שאינן בית השלחים) כדרך אלא קוטפים בידים. וכן הטחינה נעשית בריחים של יד, וההרקדה – על גבי הנפה. כן אמרו לדעת רבה. ולאבי משמע שאין צורך בשינויים אלו בטחינה ובהרקדה, כי מתוך שאנשים הורגלו עד עתה להבדל מן החדש, לא יבואו לאכלו (ומשמע בגמרא שאין הבדל בין הכנת קמח רגיל לקמח קלי – לפי מה שדחו דברי רב אשי).

לדברי רבי מאיר לא התירו חכמים להכין קמח וקלי, אף לא ע"י שינוי – שמא יבואו לאכלו. ושוקי ירושלים שהיו מלאים בקמח קלי – שלא ברצון חכמים היו עושים.

א. משמע בתוס' (כאן ובפסחים יא ד"ה אבל) שקצירת בית השלחין שבעמקים מותרת אף לרבי מאיר

משום הפסד. [ניתכן שכמו כן הקיטוף מותר לדעתו מאותו טעם. ואפשר שזו גם הסיבה שבבבלי ט"ז מותר לקצור (כדלהלן ע:); ואין אסור משום חשש אכילה לר"מ. ובלא"ה י"ל שלא גזרו בקצירה לזמן מועט ובבבליה דלא שכיח. ובספר קרן אורה (סז) כתב שלר"מ אסור].

אופני התר נוספים לקצירה קודם העומר – ע' להלן עא עב.

ב. הרמב"ם בפירושו המשנה כתב שהלכה כרבי יהודה (וכן הכריע בשאגת אריה בשו"ת החדשות ד). ובספר יראים (השלם עח) פסק כרבי מאיר שהלכה כמותו בגזרותיו (וכ"כ בתפארת ישראל על המשניות).

ג. בזמן הזה, יש אוסרים לקצור קודם העומר (עפ"י שאג"א החדשות ח; משכנות יעקב יו"ד סז; שפת אמת. וכן צדד להחמיר בהר צבי), ואילו כמה מפוסקי זמננו מתירים מעיקר הדין. והחמיר בזה לחוש לדעת השאגת-אריה – משובח (שבט הלוי ח"ח רלא. וכן נקט בספר מועדים וזמנים ח"ד רצד שבוה"ו שאין חיוב הקרבת העומר אין איסור קצירה מן החדש).

דף טח

ק"ח. א. מאימתי מותר לאכול מן התבואה החדשה – בזמן המקדש ובזמן הזה?

ב. כיצד הדין בחוצה לארץ בזמן הזה?

ג. מנחות וביכורים מן התבואה החדשה – מאימתי מותרים לבוא למקדש, לכתחילה ובדיעבד?

ד. מנין שמנחת העומר באה משעורים?

א. משקרבת העומר במקדש – הותר החדש באכילה מיד. הרחוקים שאינם יודעים שעת הקרבתו – מותרים מחצות היום ואילך, מפני שידועים שאין בית דין מתעצלים בו, וודאי הוקרב.

א. אפשר שאפילו לא קרב הכבש אלא העומר לבדו [שהוא קרב קודם כפי שמשמע ברמב"ם] – החדש מותר (עפ"י שפת אמת).

ב. אם שגגו או נאנסו ולא הקריבו קרבן העומר – החדש מותר בסוף היום (עפ"י שאג"א החדשות ו, ועוד). ויש מי שמצדד שאין לו התר עד העומר הבא, עכ"פ כשנתעצלו או הזידו ולא הקריבו (ע' מנחת חינוך שג). ויש מי שסובר לאידך גיסא, שאם לא הוקרב העומר האיר המזרח מתיר (עפ"י שו"ת הב"ח החדשות מה – מר' אהרן אחי הש"ך).

לדברי רבי יוחנן וריש לקיש [בשיטת התנאים הסוברים 'עד ולא עד בכלל' (ע' צ"ק), דלא כריב"ז ורבי יהודה], מן התורה מותר משהאיר יום ט"ז (עד עצם היום הזה), אלא שמצוה להמתין להקרב העומר (עד הביאכם).

והיא מצוה מדאורייתא, י"א מצות עשה ממש וי"א מצוה מן המובחר (עתוס' כאן ולעיל ה:). וי"א מדרבנן.

בזמן הזה שאין העומר קרב; לרב ושמואל ורבי יוחנן וריש לקיש, משהאיר המזרח של בוקר ט"ז – מותר מהתורה (עד עצם היום הזה) – לת"ק. ואילו רבי יהודה במשנה סובר שכל היום אסור (עד ו'עד' בכלל) עד ליל י"ז. וכן רבן יוחנן בן זכאי התקין שיהא יום הנף (= יום הנפת העומר, ט"ז בניסן) כולו אסור. [לרנב"י, ריב"ז סובר כרבי יהודה, ומאי 'התקין' – דרש והתקין. ולפי תירוץ אחר בגמרא בראש השנה (ל) ובסוכה (מא), וכן דעת רבנן דבי רב אשי כאן – משום גזרה דרבנן].

'האיר המזרח' – משמע מרש"י (כאן ומהריטב"א בסוכה) שרק בהנף החמה מותר, לא בעלות השחר. ואפשר משום שכתוב עד עצם היום – עד מראית היום, השמש (ערש"י לעיל הרע"ב עפ"י התרגום; שפת אמת; בית זבול ח"ב כט, יא; שבט הלוי ח"ב קס. וערש"ש מגילה כ; רשימות שיעורי הגר"ד סולוביצ'יק סוכה מא).

ב. באיסור חדש בחוצה לארץ – שלש דעות; רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אכלו חדש בליל י"ז בניסן, ולא חשו לספיקא דיומא, הואיל ואיסור חדש בחו"ל לדעתם הוא מדרבנן. רבנן דבי רב אשי אכלו רק בבקרו של י"ז, שלדעתם חדש בחו"ל דאורייתא, ויש לחוש לספיקא דיומא. ואולם תקנת ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור, בארץ בלבד נאמרה ולא במקום הספק. אביו של רבינא לא היה אוכל מן החדש אלא בליל י"ח בניסן – סבר כר' יהודה שאסור מהתורה עד סוף יום הנף, ויש לחוש לספיקא דיומא.

לדעת סתם משנה בקדושין, והיא דעת רבי ישמעאל (וכן רבי אלעזר בר"ש), אין איסור חדש נוהג אלא בארץ. ודלא כרבי אליעזר ורבי שמעון (ע' קדושין לז–לח. וכן היא סתם משנה בערלה) שנוהג בכל מקום.

להלכה נחלקו הראשונים האם אסור בחו"ל מהתורה [בודאי (רמב"ם ועוד. עבהגר"א יו"ד רצג סק"ב) או מספק. ע' ט"ז שם סק"ד; שאג"א החדשות] או מדרבנן [או"ז, התרומה, ראב"ן ועוד]. או אינו אסור אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל מגזרת חכמים (בעל התרומה; מג"א תפס סק"א). ויש מגדולי הפוסקים (הב"ח יו"ד רצג ועוד. ע' פתחי תשובה יו"ד שם; שד"ח מערכת 'חדש') שכתבו שחדש בחו"ל [ובשל נכרים] מותר.

לדעה האוסרת בחו"ל, כתבו הראשונים שלהלכה אסור כל יום י"ז בניסן עד הערב (רי"ף ורא"ש סוף פסחים; רמב"ם מאכלות אסורות י, ב; יו"ד רצג ואו"ח סו"ס תפט. ומשמע לכאורה שפסקו כרבי יהודה שמהתורה אסור. אך י"א שאף אם התקין ריב"ז מדרבנן, כל יום י"ז אסור. ע' במאירי סוף פסחים).

ג. אין מביאים מנחות וביכורים (ונסכים, כדלהלן פד) מהתבואה החדשה עד לאחר הקרבת שתי הלחם (מנחה חדשה – חדשה לכל המנחות). הביא מנחות מהחדש קודם לשתי הלחם – כשרות. קודם לעומר – פסולות (לפי שאז אסורות אף להדיוט).

יש מי שכתב שרבי טרפון חולק וסובר שאף קודם לעומר המנחה כשרה, ואין לפסול משום 'ממשקה ישראל' אלא דבר שמותר מצד עצמו לגבוה ונאסר באכילה להדיוט (עפ"י 'חדשי הרשב"א'. ואין משמע כן בתוס', וע' גם בתוי"ט (י, ו) שר"ט מודה לדין המשנה).

הביא ביכורים קודם העומר, וכן ביכורי יין שניסכם קודם לעומר – כשרות – לדברי רבי יהודה בן נחמיה, שהרי אינם אסורים באכילה מן החדש.

נחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם להלכה בביכורי יין שניסכם קודם העומר.

הרי שאין התבואה מותרת למזבח אלא ע"י הקרבת שני מתירים; העומר ושתי הלחם. ונסתפק בגמרא כאשר אינם כסדרם, כגון תבואה שהשרישה בין העומר לשתי הלחם, האם קרבה לאחר העומר הבא או שמא רק לאחר הקרבת שתי הלחם הבא, וניסו להוכיח שאין שתי הלחם מתירים שלא כסדרן, ודחו.

ד. מנחת העומר מהשעורים; רבי אליעזר דרש זאת בגזרה שוה מאביב הנאמר בפסח (כי השערה אביב. רבנו גרשום). ורבי עקיבא דרש מהשוואת יחיד לציבור – מה יחיד מביא מהשעורים כמו מהחטים, אף ציבור כן. דבר אחר: אם אתה אומר העומר בא מן החטים, אין שתי הלחם 'ביכורים', שהרי כבר הקריב למזבח מחטים של שנה זו.

דף סט

ק"ט. אלו ספקות נסתפקו בסוגיא ועלו ב'תיקו', בעניני גידולי צמחים ופליטת עצמים שבלעו בעלי-חיים?

הספקות שעלו ב'תיקו' בעניני צמיחה ושינוי צורה ומהות; –

א. מהו השלב בגידול פירות האילן שממנו ואילך יכול לחול התר שתי הלחם לפירות להביא מהם ביכורים; הנצת העלה או חנטתו המאוחרת יותר, מה מהם דומה להשרשה בתבואה (רמי בר חמא).

ב. חטים שקצרן וזרען קודם לעומר, ובעודן בקרקע קרב העומר בטרם נשתרשו; האם העומר מתירם כאילו היו מונחות בכד, הלכך מותר ללקטן כמות שהן ולאכלן, או שמא בטלים הם לגבי הקרקע ואינם ניתרים אלא בעומר הבא (רבא בר רב חנן).

א. רש"י ורמב"ם (מאכלות אסורות י, ה) מפרשים שמדובר בתבואה שהשרישה אחר העומר דאשתקד, וטעונה התר על ידי העומר ועתה כשחלף העומר זרעיה מונחים באדמה [אבל תבואה שכבר הותרה ע"י העומר, ודאי לא תחזור ותאסר בגלל שישליכנה באדמה. מאיר]. והראב"ד השיג וכתב שאין מה שיתיר לאלו, ולכך פירש שהתבואה השרישה קודם העומר שעבר וחזר וזרע את זרעיה (וערדב"ז וכסף משנה שתמהו על דבריו).

ב. אם השאיר החטים באדמה וצמחו, הגידולים אסורים ודאי עד העומר הבא, שהרי לא נשתרשה התבואה קודם העומר. ומאידך אם השרישו החטים קודם לעומר – העומר מתירן ודאי, הן לענין הגידולים הן לענין לקיטתן ואכילתן כמות שהן (רי"ד ב"מ נו. וע' שפ"א כאן).

ג-ד. כספק הנזכר, לענין אונאה [באופן שלא קבעו מנין מסוים] ושבועה; האם אותם גרעיני חטה נידונים כמטלטלין או כקרקע.

א. הואיל והדבר נשאר בספק, אין מוציאים האונאה מיד הנתבע [ואם תפס הלה – אין מוציאים מידו. מאיר]. וכן אין משביעים אותו אלא שבועת היסת מפני צד הקרקע שיש כאן (רמב"ם מכירה יג, טז).

ב. גם לענין עשיית קנין בהם, משמע מהריטב"א (בב"מ נו) שיש ספק כיצד לדונם הלכך יש לקנותם בחליפין, קנין המועיל למטלטלין ולקרקעות.

ה. חטים ושעורים הנמצאים בגללי הבהמות, ליקטם וזרעם והצמיחו גידולים; האם אותם גידולים כשרים למנחות, מפני שאותם גידולים אינם מאוסים, או שמא פסולים מפני שאינם מלאים ובריאיים (רמי בר חמא).